

ライデン民族学博物館蔵『たなばた』のオランダ語訳

勝俣 隆, ルーク・ナス, タデウス・ホーツン

Een vertaling naar het Nederlands van het middeleeuwse verhaal
“Tanabata” uit de collectie van het Museum van Volkenkunde in Leiden.

Takashi KATSUMATA, Luuk NASS, Tadeusz GOOTZEN

凡 例

1, 本稿は, ライデン民族学博物館が所蔵する中世小説『たなばた』のオランダ語訳である。原文の翻刻^(注1)を基に, 勝俣隆が現代語訳し, それを基に, ルーク・ナス氏と, ホーツン・タデウス氏^(注2)が, 協力しオランダ語に翻訳した。翻訳の適否は, そのたびに三者で話し合い, 原文の趣旨を活かすと共に, 自然なオランダ語を目指した。

2, オランダ語に該当する概念が存在しない日本語については, 注をつけることで, 理解を助けることにした。

【原文】それわかつては神代よりはしまり, じんむてんわうをにんわうのはじめとして, こくどのはんみんみなこのこのす糸につゞけり。されはしんこくなれば, かりに人けんにむまれたまふといへと, また神とげんし, しよにんのわざはひにかはりたまふこと, ありかたき御ちかひなり。しかるに, 天にましましふうふのちきりをふかくまもらせたまふたなばたのゆらひを, くはしくたつぬるに, 【現代語訳】そもそも日本は神代から始まり, 神武天皇を人間の王の初めとして, 国土の万人がすべてこの子孫である。だから, 神の国であるので, 仮に人間に生まれたとしても, また神として現れ, 人々の災いを代わりに受けてくださることは有り難いことだ。しかし, 天にいらして夫婦の契りを深く守っていらっしやる七夕の由来を詳しく探してみると, 【オランダ語訳】Het eiland Japan is geschapen in het tijdperk van de goden. Iedereen in dit land stamt af van de eerste keizer: Keizer Jinmu. Mensen kunnen bij het heengaan in goden veranderen, ook al zijn zij maar als mens geboren. De twee sterren van Tanabata die zich in de hemel bevinden beschermen het huwelijk tussen man en vrouw. De oorsprong hiervan is het volgende verhaal.

【原文】じんむてんわうより三代のみかとの御宇にあたつて, ちやうしや女君三人まうけかしつきそたてける。さなから, 人げんのたねともおほへず。ようがんのうるはしき事, てんによのげかいにしやうし給ふかとそみえたりけり。あね二人はとしもはや, はたちのあとさきにをよへりけれとも, たかきはをそれあり, またくたれるはほいなし」とて, さたむへきつまもなし。【現代語訳】神武天皇から三代目の帝(安寧天皇)の御代に, 長者が娘三人を大切に育てていた。まるで, 人間の子供とは思えず, 容貌の美しいことは, 天

女が下界に誕生したかと思えた。姉二人は既に二〇歳前後であったが、身分の高い人は畏れ多いし、身分の低いものはつまらないと言って、結婚相手はいなかった。【オランダ語訳】 In de periode van de derde keizer na keizer Jinmu was er een bewonderenswaardige rijke heer. Deze heer had drie dochters, welke hij met zorg opvoedde. De drie dochters waren zó mooi dat men dacht dat ze niet mensen maar in de mensenwereld geboren engelen waren. Twee dochters waren al rond de twintig, maar hadden nog geen geschikte man gevonden. De afstand tot de mensen van de hogere klasse was te groot. Echter, bij mensen van een lagere stand zou hen een saai leven tegemoet staan.

【原文】いもうとはとしいまたわかければ、なをしおもひこめたる事もなく、三人なから、ふかきまどのうちにやしなひたてて、いたづらに世の人にまみえんことをいとひしか、
【現代語訳】末娘はまだ年齢が若かったので、特にこの人をもと思うこともなく、三人一緒に、家の奥で養われ、むやみに世間の人に会うことを避けてきたが、【オランダ語訳】 Omdat de jongste zus nog jong was hoefde ze nog niet na te denken over een huwelijks-partner. De drie dochters werden binnenshuis opgevoed en vonden het vervelend dat zij niet door mannen gezien konden worden.

【原文】いもうとは、ことにいるこのみふかく、つねのこたくさにも、いひたはれける。『それ人のちきりをきくに、おもふにはわかれ、おもはぬにはそふならひ、さらにこゝろへかたし。たまたまあひおもふなかは、いつしかさためなき世のならひ、しやうしやひつめつのことはりをのかれす。さきたつもこゝろうし。またをくれてひとりもおもはんもなをかなし。されはとて、ふたりのおつとにまみえん事、まことの人とはいひかたし。たゞよるつ代までも、かはらぬちきりこそあらまほしけれ』とあけくれねがふといへとも、そのかいあるへきにあらず。こゝろにまかせず、とし月をそをくりける。【現代語訳】妹は、特に結婚に関心があり、いつも次のようにいって、戯れていた。「男女の契りを聞くと、好きな相手には別かれ、好きでない相手と結婚することは、まったく理解できない。たまたま相思相愛であっても、世の中は無常で、生きている者が必ず死ぬ運命は避けられない。相手より先に死ぬのもつらいし、相手に死に遅れて独りで物思いするのも辛い。かといって、再婚して、別の男性に嫁ぐのも、本当の愛情を持った人とは言えない、ただ永遠に変わらない契りが理想だ。」と毎日願っても、甲斐は無く、思う通りにならず、年月を送っていた。【オランダ語訳】 De jongste dochter had bijzonder veel interesse in het huwelijk tussen man en vrouw, en sprak altijd de volgende woorden: “ Ook al voel je nog zo veel voor elkaar, omdat de wereld onvoorspelbaar is, is het niet vreemd dat de ander plotseling komt te overlijden. Het is hartverscheurend als de ander als eerste overlijdt, en de overgeblevene vol met verdriet zit. Ik snap er niets van als ik verhalen over het huwelijk van andere mensen hoor; dat hoewel ze elkaar leuk vinden ze toch uit elkaar gaan en dat anderen die getrouwd zijn niets voor elkaar voelen. Om dan maar opnieuw te trouwen met een andere man, dat is iets wat een kuise vrouw niet kan maken. Het is ideaal om als koppel voor eeuwig samen te blijven. Hier heb ik altijd naar verlangd. Maar het lukt maar niet om dit te realiseren. ”

【原文】そのころ天にやかなひけん、ふしぎなることこそいできたれ。あるとき、ちやうしゃのまへなる川にいて、めしつかひける女、ものをあらひけるに、なにとなきいつくしきくちなわいてて、ほそきこはねをあけていふやう、「我たのむことかなへてむや。」といふ。女「こはそもおそろしや。くちなはの身として、ひとのこくものいふこと、あるへきことならねは、とかうの返事もせで、はしりのかむ」とせしときに、くちなわ、けしきかはりて、うろこさかさまになり、まなこをいらゝけ、すでにとひかからんいきほひみえければ、おそろしなからのがれぬことゝおもひ、またたちかへり、「いとやすき事にて侍るそや。みつから心にをよふほとん事はかなへてまいらせん」といひければ、【現代語訳】その気持ちが天に通じたのであろうか、不思議なことが出てきた。ある時、長者の前の川に出て、召使いの女が、洗濯をしていると、とても綺麗な蛇が出て来て、細い声で、「私が頼むことを叶えてくれるか」と言った。女は、「是はとても恐ろしいことだ。蛇の身でありながら、人のようにものを言うことは有るはずがないから、何の返事もせずに逃げよう」とした時、蛇は様子が変わり、鱗を逆立て、目を怒らし、すぐに跳び掛る勢いが見えたので、恐ろしいけれど逃げることは出来ないとあって、戻って、「とてもたやすいことです。私に出来ることなら、叶えて差し上げましょう。」と言うと、【オランダ語訳】Alsof haar wens door de hemel gehoord was gebeurde er iets wonderbaarlijks. Op een gegeven moment was er een dienaar naar de rivier voor het huis van de heer gegaan om de was te doen. Er kwam een prachtige slang tevoorschijn, en deze zei met een lage stem: “Laat de wens die ik nu uitspreek in vervulling gaan.” De vrouw zei: “Dit is ijzingswekkend. Ik kan niet geloven dat een slang in mensentaal kan spreken.” Ze gaf geen antwoord en probeerde weg te rennen. De houding van de slang veranderde, zijn schubben gingen rechtop staan en hij keek woest uit zijn ogen. De vrouw dacht dat ze ieder moment aangevallen kon worden. “Ik kan niet van de slang ontsnappen, dus ik heb geen keuze.” dacht de vrouw. Ze ging terug en zei het volgende: “Als je wens iets is wat ik zou kunnen vervullen, dan zal ik dat voor je doen. Dat is geen moeite voor mij.”

【原文】くちなはうれしけにて、くちのうちより、いつくしきたまつさをはき出し、「このふみ長者にみせよ」といふ。おんないよいよおそろしく、「ころへぬことなり」とおもひければ、たまづさをうけとりて、いそきはしりかへり、「しかしか」とて、まいらせぬ。御そはちかき女はう、うけとりて、ちやうじやにたてまつりけり。よりにて、このふみを見るに、げにももじのあざやかなること、まことに、にんげんの手すさみともみえす。をしひらき、はいけんしければ、そのふみにいはく、【現代語訳】蛇は嬉しそうに口の中から美しい手紙を吐き出して、「この手紙を長者にみせなさい」と言った。女は、いよいよ恐ろしく、「意味の分からないことだ」と思ったので、手紙を受け取って、急いで走って帰り、「これこれ」と言って、手紙を差し上げた。長者のおそばに使っている女房が受け取って、長者に差し上げた。そこで、この手紙を見ると、非常に文字の美しいことは、全く人間の書いたものとは思われない。長者が手紙を開いて拝見すると、その手紙では次のように言っていた。【オランダ語訳】De slang spuwde met een verblijdde uitdrukking een mooie brief uit zijn bek en zei: “Geef deze brief aan de heer.” De vrouw werd alsmat banger en dacht: “Ik snap er helemaal niets van.” Ze nam de brief aan en rende vlug te-

rug naar huis. Bij het afgeven van de brief zei ze: “Hier, hier!” en een bediende nam de brief aan en gaf deze door aan de heer. De heer en zijn vrouw bekeken de brief en vermoedden dat deze niet door een mens geschreven zou kunnen zijn aangezien de letters zo mooi waren. De heer en zijn vrouw openden de brief waarin het volgende geschreven stond:

【原文】「むすめ三人のうち、われにこゝろさしふかゝらんを一人爰させよ。しからは、いよいよいゝとみさかへ、行末なをもめてたかるへし。もしまた、こくうの事とおもひて、この事いとならば、七代までそのいゝをほろぼして、たちまちめのまへにて、うきことをはやく見すへし。河ばたに、十四けん四めんのつりとのをたて、よの人ひとりもをかす、ひめ一人をそなへよ。あなかしこ。」とかきとゝめたり。ちやうしや、これを見て、「こはそもいかゝせん。さらにまことゝおもはれず」とて、かの女にくはしくたつねければ、いつはりならぬよし、いろかはりて申しければ、ただあきれかなしむこと、かきりなし。

【現代語訳】「娘三人のうち、私に恋の気持ちの深いものを一人与えなさい。そうすれば、ますます家は豊かになり繁栄して、将来もめでたいことであろう。もしも出鱈目と思い、この事を拒否すれば、子孫七代まで、此の家を滅ぼして、すぐに目の前で辛い目に遇わせよう。河の辺に、十四間四方の釣殿を建て、他の人は一人もおかずに、姫君一人を供えなさい。あなかしこ」と書きとどめていた。長者は、これを見て、「これはどうしたことが。一向に真実とは思われない。」と言って、彼の女に詳しく尋ねたところ、偽りではないことを顔色を変えて言ったので、長者たちは、ただ呆れて悲しむことはこの上ない。【オランダ語訳】“ Kies uit uw drie dochters de door u meest geliefde dochter uit en maak haar tot mijn huwelijkspartner. Als u dat doet zal uw huis nog rijker worden en uw toekomst voorspoedig zijn. Als u niet gelooft dat wat ik zeg de waarheid is en weigert, zal ik tot en met de zevende generatie van uw familie kwaad veroorzaken en ik voor uw ogen iets verschrikkelijks laten zien. Bouw een *tsuridono*¹ van veertien *ken*² en laat daar alleen de prinses³ en geen enkel ander persoon verblijven. ” Nadat de heer de brief gelezen had riep hij uit: “ Wat moet ik hier toch mee aan! Ik geloof dit niet. ” Toen de heer nogmaals aan de vrouw die de slang gezien had vroeg of dit de waarheid was antwoordde zij met een bleek gezicht: “ Het is geen leugen. ” De heer stond perplex en trok wit weg van bedroefdheid.

【原文】ちゝはゝさしつとひて、「たとひみかどのせんしなりとも、こゝろにかなはぬ事は、そむきたてまつるは、つねのならひ。これは行爰もなきものにおもひこめられて、とかくいふにをよひかたし。まつことのよしをとふてこそはからはめ」とて、むすめ三人をよひて、しかしかときこえければ、一のひめ、このよしをきゝて、「うらめしきおほせかな。たとひめのまへにて、うきことあれはとて、いかてかじやしんに身をまかせん。このこと、かなふへきともおほえず。」とて、身をわなわなとふるひ、きへいるこゝちして、

1 In de Heian-periode (794-1185) werd de architecturale stijl *shinden-zukuri* 寝殿造 ontwikkeld in Heian-kyō 平安京, wat nu het huidige Kyoto is. Deze *tsuridono* (letterlijk vertaald: vispaviljoen) zijn paviljoenen die zich bevinden op de oost- en westkanten van de zuidelijk gelegen vijver.

2 Een *ken* is ongeveer 1,8 meter.

3 De slang refereert hier naar de persoon die zijn huwelijkspartner zal worden als prinses.

なきにけり。「さらは、なかのひめはいかに」とのたまへは、「われもかくこそおもふ」とて、すすむけしきもなかりけり。ちゝはゝも、ことはりとおもひたまへは、「たたもろともに、いのちをうしなふへきなり。」とて、かさねてとふにをよはず。なくよりほかのことそなき。【現代語訳】父母が差し集い、「たとえ天皇の命令であっても、心に合わない時は背くことが普通のことだ。これは、訳の分からないものに思いを込められ、あれこれ言っても仕方が無い。まず、事情を話し娘達の気持ちを訊いてみよう。」と言って、娘三人を呼んで、これこれと言って気持ちを訊いたところ、一番上の姫は、このことを聞いて、「恨めしいお言葉ですね。たとえ目の前に辛いことが起きても、どうして蛇と結婚しましょうか。これは、出来る事ではありません。」と言って、体をぶるぶる振るって、気を失うように泣いていた。「それでは、次女の姫はどうか」と長者がおっしゃると、「私も同様に思います」と言って、承諾する様子ではなかった。父母は、道理であると思ったので、「ただ一緒に命を失うべきである」と言って、重ねて尋ねようとせず、泣くしか仕方なかった。【オランダ語訳】De heer riep zijn vrouw bij zich en zei het volgende: "Ook al zou het een bevel van de keizer zijn, als het niet bevalt is het vanzelfsprekend om het bevel niet op te volgen. Echter, deze keer weten we niet met wie we te maken hebben, en kunnen we er niks aan doen dat de slang interesse heeft in onze dochters. Laten we onze dochters om hun mening vragen en op basis daarvan beslissen." Toen de heer zijn dochters om hun mening vroeg antwoordde de oudste dochter als volgt: "U spreekt over iets wat ons zwaar op de maag zal komen liggen. Ook al zou er recht voor onze ogen iets verschrikkelijks komen te gebeuren, waarom zou ik in hemelsnaam met een slang trouwen? Ik moet er niet aan denken." Ze trilde van afschuw en alsof ze op het punt stond om flauw te vallen zei ze huilend: "Ik wil echt niet met de slang trouwen." Vervolgens, toen de heer aan zijn tweede dochter om haar mening vroeg antwoordde zei: "Ik ben het met mijn zus eens." En dus waren ze beide niet van plan om met de slang te trouwen. De vader en moeder waren het allebei eens met wat hun dochters hadden gezegd. "We zullen allen vermoord worden door de slang. Het heeft geen zin om onze derde dochter nog te vragen.", zeiden ze huilend.

【原文】いもうとのきみ、つくつくときゝて、「さのみなけかせたまひそよ。それ人のならひ、けふはたのしみさかへ、あすは、また、をとろへ、あしたにむまれ、夕へにしす。いのちのきは、さためかたし。われ、いたつらに、くちなんいのちを、父母・しそのために、うしなはんに、なにのうらみかのこるへし。みつから、とかくいふならば、いまゝて、さかへし人々もみなおとろへはてゝ、おもはさるにちゝはゝ・はらから、ともに、こゝかしこにまとはんこと、うたかふへきにあらず。そのときは、くゆるにかひあらし。みつからこそまいらん」とて、おもひ入るありさまなり。【現代語訳】三女はつくづくと聞いて、「それほどお嘆きにならないで下さい。そもそも人というものは、今日は楽しんで明日は衰え、朝生まれて夕べには死ぬ。人の命はいつまで持つかわかりません。無益に滅びる命を、父母や子孫のために捧げるなら、どうして恨みが残りましょうか。自分があれこれ言えば、今まで栄えていた人々もみな衰え果てて、思いも掛けずに、父母兄弟が、一緒にあちこちを彷徨うことは疑いありません。その時は、後悔しても仕方が無いのです。

私が（蛇の所へ）行きましょう。」と思い込んだ様子である。【オランダ語訳】De jongste zus had echter aandachtig geluisterd en zei als volgt: “Vader, moeder, wees alstublieft niet zo bedroefd. Wie vandaag gelukkig en succesvol is kan dat morgen allemaal kwijt zijn. Een in de ochtend geboren baby kan in de avond al overleden zijn. De toekomst is werkelijk waar iets wat niet te bevatten is. Ook al zou ik door de slang vermoord worden, het is voor u en de familie, dus neem ik het niemand kwalijk. Als ook ik zou weigeren om met de slang te trouwen, twijfel ik er niet aan dat het voorspoed dat onze familie tot nu toe heeft gehad zal verdwijnen, en dat onze familie zal moeten rondzwerven. Als je op dat moment spijt hebt, dan is het al te laat, nietwaar? Ik zal met de slang trouwen.” zei ze vastbesloten.

【原文】ちゝはゝともにあはれとおほしめしければ、とかくのことも、のたまはす。たゝなみにこそはむせひけれ。ことほりなるかな。このひめは、すかた・かたちの二人のあねにこえ、たくひなきのみならず、こゝろさまのかしこきことは、一をきゝては十をさとり、しいか・くはんけんの道をたしなみ、あけくれ、ほとけのみちにさへこゝろをいれ、かうかうをもとせり。かゝるいとをしき姫を、めのまへにてうしなはん事、たとひわか身はほろふとも、このひめをそなへんこと、おもひもよらす」と、いひもはてすに、【現代語訳】父母も共に三女を可哀想と思ったので、あれこれ仰らず、ただ涙にむせぶばかりである。もっともなことだ。この姫は、姿も容貌も、二人の姉よりも優れ、比べる者がないばかりでなく、心が賢いことは、一を聞いて十のことが分かり、詩歌や管弦の道をたしなみ、朝晩、仏道に励み、親孝行を第一としている。このようにいと美しい姫を目の前で失うことは、たとえ自分が滅んでも、蛇に供えることなど考えられない。【オランダ語訳】De vader en moeder voelden zich schuldig en huilden zonder een woord te zeggen. Ze voelden zich zo omdat de jongste zus de mooiste was van de drie. Bovendien was ze zeer intelligent; zo erg zelfs dat als ze enkele woorden van een verhaal hoorde het gehele verhaal al begreep. Ze was getalenteerd in literatuur en muziek, hield zich dagelijks bezig met het boeddhistisch geloof, en zorgde goed voor haar ouders. “Het is niet voor te stellen dat zo’n mooie dochter als deze recht voor je ogen weggenomen kan worden. Zelfs als ik er door zou sterven, zou ik nog niet deze dochter aan de slang geven.” zei de heer.

【原文】いつくともなく、ながひつーえたもちきたり、ひろにはに、かしこまり、「もの申さん」といふ。おとひめまうけの人人あやしきおもひ、「いつくよりの御つかひ」とて、いてあひければ、「おとひめまうけのための御つかひ」とて、かきいれたり。ちやしやこのよきくよりも、「さてはじんづうじざいにて、このことを、はやしりたるらん。なけくにかひなきことなり」とて、ひめきみのいてたちをこそ、いとなみたまひけれ。【現代語訳】どこからともなく長櫃を一枝持って来て、広庭に座って、「もしもし」と言った。末娘の結婚の準備をしていた人々が不審に思って、「どこからの使者か」と言って、外に出てみると、「末娘の結婚のための御使者」と言って、長櫃を掛き入れた。長者は、このことを聞くと、さては神通自在で、このことを早くも知ったのであろう。嘆いても甲斐のないことだ」と言って、姫君の出発の準備をなされた。【オランダ語訳】Terwijl de heer nog niet klaar was met zijn verhaal kwamen er onbekende mensen met een draagkist en

verzamelden zij zich in de tuin. Eén van hen zei: “ Goedendag, wij hebben u iets te vertellen. ” De mensen die het huwelijk van de dochter aan het voorbereiden waren vonden dit vreemd en vroegen waar zij vandaan kwamen. De onbekende mensen gaven het volgende antwoord: “ Wij zijn hier voor het huwelijk van de derde dochter. ” en plaatsten ze de draagkist in het huis. De heer hoorde dit en zei meteen: “ We hebben hier te maken met een alwetend wezen dat reeds kennis heeft van deze situatie. We kunnen er niets meer aan veranderen. ”

【原文】さてあるへきことならねは、あまたのばんしやうをあつめ、じこくをうつさす、かの川はたに十四けん四めんのつりとのをたて、をとひめに十二ひとへをきせ、まゆのけはひ、うつくしくして、さしきに、そなへたてまつり、一もんけんそくも、なこりをしみて、「あひかまへて、かゝるうきめにあふことも、せんせのなすところなり。こゝろをくれたまふなよ。たゝ仏の御名をとなへ、のちの代をねがふへし。すゑのつゆ、もとのしつくとなることも、をくれさきたつためしなり。つゐには、おなしはちすをまつへきそや。さのみなかゐして、うきことやあらんすらん」とて、なさけなくも、ひめきみを、ふりすてゝ、ちゝはゝ・きやうだい、もろともに、たちかへらんと、したまへは、【現代語訳】さて、そのままで放っておけないので、沢山の木工を集め、時間をおかずに、例の川端に、十四間四方の釣殿を建て、末娘に十二単を着せて、眉の様子を美しく飾り、座敷に供えなさり、一族郎党も、名残を惜しんで、「このような辛い目に会うことも、前世からの因縁だから、決して気後れなさるなよ。ただ仏の御名を唱えて、後世を願いなさい。葉の先端の露や、根本の雫となるのも、死に遅れたり、先だつて死ぬことの例だ。最後には、同じ極楽浄土の蓮を待つべきだ。それほど長居して、辛いことが起こったら大変だ。」と言って、情けないことに、姫君を振り捨てて、父母兄弟と一緒に、家に帰ろうとしたので、

【オランダ語訳】De heer liet de voorbereidingen voortgaan en vervolgde zijn verhaal met: “ Er is niks aan te doen dus laten we een groot aantal bouwvakkers bij elkaar brengen en direct bij de rivier een paleis van 50 m² bouwen, onze dochter met een kimono van twaalf lagen laten aankleden, haar wenkbrauwen mooi laten opmaken en als laatste een troon laten bouwen. ” De hele familie nam bedroefd afscheid van de jongste dochter. Hun afscheid klonk als volgt: “ Dit verschrikkelijke lot is een gevolg van je vorige leven, maak er dus het beste van. Aanbid de naam van de Boeddha⁴ en hoop op een beter volgend leven. Hoeveel tijd er ook zit tussen jouw dood en de onze, uiteindelijk zullen wij allen sterven en in het paradijs op de lotus terecht komen. Als je hier nog langer bent zullen wij het zwaar hebben. ” Met veel verdriet in hun hart besloten ze om haar aan haar lot over te laten en naar huis terug te keren.

【原文】ひめきみ、あまりのこゝろほそさに、「しはしはとゝまり給へかし。われ、いかなるしゆくえんにて、かりにおやことむまれいて、かゝるうきめをみせたてまつること、

4 Hier wordt verwezen naar *nenbutsu* 念仏, het aanroepen van de Boeddha Amida 阿弥陀如来 met de spreuk “ *namu-amida-butsu* ” 南無阿弥陀仏 om na het overlijden redding te vinden en in het Reine Land terecht te komen.

かうかうのそのひとつとならんことこそ、よみぢのさはりともなりぬへし。これをほたひのたねとして、ごしやうをねかひたまへ。おやこは一せときくなれとも、ほとけのめぐみあるならば、又もやめぐりあふへきなり。されは、つたへきく、しちだ太子は、なんてんちくのあるし、しやうぼんわうの御子として、あめか下のこと、こゝろにかなはずといふことなし。されとも、母をたすけんため、しんみやうを、をします、身をいやしきものとなし、水をくみ、たき木をこりて、せんになにつかへ、十二年の後、つみにしやかむに仏となりたまひ、しゝたる母に二たひ、あひたまふこと、これ、かうかうのゆへそかし。みつからも、おやのため、かくなりゆくこと、いま一たひのなけき、また、一たひのよろこひとやなるまし」と、さもおとなしくのたまへとも、なみたはずすむはかりなり。ひめきみ、おもひつゝけて、「一世たに 契りもはてぬ たらちねの なみたのたねに さきた つもうし」【現代語訳】姫君は、あまりの心細さに、「暫く留まりなさってください。私は、いかなる前世の因縁で、仮に親子として生まれてきて、このような辛い目にあうことをお見せすることは、親孝行の一つとなろうと思うのですが、父母の黄泉路の障りともなるかも知れません。どうか是を悟りを開ききっかけとして、来世を願ってください。親子の関係は一世と聞いて居ますが、仏の恵みがあれば、また巡り会うことも出来るでしょう。ですから、伝え聞くことには、悉多(しっだ)太子は、南インドの主である浄盆王(じょうぼんおう)の御子として、天下のことで、心に叶わないとうことは有りませんでした。しかし、母を助けようとして、命を惜しまないで、自身自身、身分の低いものとなって、水を汲んで、薪を切って、仙人に仕え、十二年の後、遂に釈迦牟尼仏(しやかむにぶつ)となられて、亡くなった母親に再び会いなされたのは、これは、親孝行の御蔭です。私も、親のために、こうなることは、一度は歎きですが、また、一度は喜びとも成るでしょう」とまるで大人びて仰ったけれど、涙は流れて止まらなかった。姫君は、思い続けて、歌「親と子は一世の関係しかないのに、その関係が終わりもしないうちに、母親の涙の原因となる、親に先立つ別れをすることが辛いことです。」【オランダ語訳】De dochter maande de familie tot stoppen met de volgende woorden: " Blijf hier nog even, alstublieft. Van wat voor een vorig leven is dit het resultaat? Ik ben als uw kind geboren en heb u moeilijke tijden gebracht. Ik wil mijn plicht als uw kind om voor u te zorgen vervullen, maar nu ik eerder dan u overlijdt wordt dat u tot een grote last en kunt u niet vredig deze wereld verlaten. Gebruik deze gebeurtenis wanneer u sterft als kans om in het paradijs terecht te komen. Hoewel de relatie tussen ouder en kind alleen in dit leven bestaat, als we de zegen van de Boeddha hebben kan ik u wellicht nogmaals ontmoeten. Volgens de verhalen van vroeger kon Shakyamuni⁵, de koning van Zuid-India die geboren werd als de zoon van Koning Śuddhodana, waar dan ook in de wereld doen en laten wat hij maar wilde. Maar om zijn overleden moeder te redden had hij er uit zichzelf voor gekozen om vanaf dat moment een armoedig bestaan voort te zetten. Hij haalde water, verzamelde brandhout, en ging bij een kluizenaar in de bergen in dienst. Zodoende is hij twaalf jaar later Shakyamuni geworden. Hij heeft zijn overleden moeder nogmaals kunnen ontmoeten; iets wat hij te danken had aan zijn goede zorg voor zijn ouders. Dat ik mijzelf opoffer voor mijn ouders is een groot verdriet, maar omdat u dan gespaard blijft is het ook een redding. " De dochter

5 Dit is de historische Boeddha.

gedroeg zich erg volwassen, maar kon toch niet stoppen met huilen. Door middel van een gedicht sprak ze de verscheidene dingen uit waar ze aan dacht.

Een relatie die gebonden is aan alleen deze wereld; een relatie tussen ouder en kind; een relatie die door mij verbroken wordt omdat ik eerder sterf; een verdriet dat mijn ouders door mijn toedoen is overkomen.

【原文】とかく、ときうつりければ、やうやうねのこくはかりになりぬ。「いまはこれまで」といひもはてぬに、川なみしきりにたちて、さやかなる月にはかにかきくもり、神なりさはぎ、いなひかりして、雨しやちくのことし。人々おしきりもうちわすれ、われさきにとそかへりける。そのうち、川中より、ひかりひるのごとくにかゝやき、なみのうちより、たけ十ちやうはかりなる大くちなはいて、すこしもためらはす、ひめきみの御まへに、かうへをうなたれ、いきつきけるありさま、まなこは、あさひの山のはよりいてけるに、ありあけにしにかたふきて、ひかりをあらそふことくなり。【現代語訳】こうして、時刻が過ぎたので、やっと子の刻（午前0時）ごろになった。「今はこれまで」と言い終わらないうちに、川浪がしきりに立って、清（さや）かな月がたちまち曇って、雷が鳴って、稲光が光って、雨は牛車の軸のように大粒の雨が、激しく降る。人々は、名残惜しさも忘れて、我先にと争って家路についた。その後、河の中から、光が昼のように輝いて、浪の中から、長さが十丈（約30メートル）ばかりもある大きな蛇が出て来て、少しも躊躇せず、姫君の御前に頭を垂らして、息をしている様子は、両眼が、朝日は山の端から出て来て、有明の月は西に傾いて、日と月で光を争っているようである。【オランダ語訳】Dit was voor haar zwaar om aan te zien. De tijd schreed voort, en voor men het wist was het reeds middernacht. Terwijl men nog in gesprek was begon de rivier wild te stromen, was de tot voor kort zichtbare maan achter de wolken verdwenen, kwam er donder en bliksem uit de hemel en veroorzaakte de regen modderstromen. Hun bekommernis was compleet vergeten toen ieder zich voor de ander probeerde te dringen om zo snel mogelijk weg te komen. Daarna verscheen er uit de rivier een licht zo fel als de middagzon, en kwam er uit de golven een dertig meter lange slang. De slang kwam direct naar de dochter toe, liet zijn hoofd zakken, stak zijn tong naar buiten en begon zwaar te ademen. Zijn ene oog was zo fel als de opkomende zon, en zijn andere oog scheen als de maan. Het leek alsof de zon en de maan met elkaar aan het strijden waren.

【原文】されとも、ひめきみ、おもひまうけたることなれば、すこしもおとろきたまはず。【現代語訳】しかし、姫君は、(蛇が現れることは)事前に分かっていたことなので、少しも驚くことはなかった。【オランダ語訳】De dochter wist al dat de slang zou verschijnen en was daarom totaal niet verrast.

【原文】「なんぢ、こころあらは、しはらく物をきけ、みつから、父母にかしつかれ、人にだに、たやすくまみえん事をいといにしに、いかなれば、じやしんの身として、おもひかけけるこそ、ふしぎなれ。さて、なにのさまにてか、われをば、こひけん。すみやかにさ

んげして、とくうしなへ」とのたまへは、【現代語訳】姫君は、次のように仰った。「お前は、もし、人間と同じ心を持つならば、しばらくの間、私の言うことを聞きなさい。私は、父母に大切にされて、人間にさえ、すぐに顔を見せる事を嫌ってきたのに、お前は、蛇の身であるのに、人間である私に恋するのはどうしてか？不思議なことだ。そもそも、どんな姿で、私に恋をするつもりか。すぐに反省して、姿を消しなさい。」【オランダ語訳】De dochter sprak als volgt: “ Als jij net als mensen een hart hebt, luister dan tenminste even naar mijn woorden. Mijn ouders hebben mij met een gevoel van bezorgdheid opgevoed; zelfs aan andere mensen wilden ze mijn gezicht niet laten zien. Ik begrijp er niets van dat jij als slang zijnde verlangt naar een mens. In eerste plaats, hoe ben je van plan mij lief te hebben? Denk daar eens goed over na, en verdwijn nu meteen uit mijn gezicht. ”

【原文】くちなはいふやう、「われになをそれたまひそ。これもしゆくごうふかきゆへなり。ねがはくは、わがかうへを、たちわりてたひたまへ。まことのすかたをあらはさん。」といひければ、【現代語訳】蛇は次のように言った。「私を恐れなさん。私とあなたは前世からの因縁が深いから、現在の出逢いが有るのだ。お願いですから、私の頭を二つに切って割ってください。そうしたら、私の本当の姿を現わしましょう。」【オランダ語訳】De slang antwoordde: “ Vrees mij niet. In een vorig leven was ons lot sterk verbonden en daarom ontmoeten wij elkaar nu opnieuw. Hak mijn hoofd in tweeën. Als u dat doet verschijnt mijn werkelijke gedaante. ”

【原文】そのとき、ひめきみ、まもりかたなをとりいだし、かうべをふたつにきりたまへば、いきやうくんして、ひかりかかやくと見えしか、いくはんたゝしくしたる雲のうへ人いてたまふ。【現代語訳】その時、姫君は、護身用の刀を取り出して、蛇の頭を二つに切りなされたところ、良い香りがして、光って輝いて見えて、正装をした殿上人（高貴な身分の人）が、蛇の頭の中から出ていらした。【オランダ語訳】Op dat moment haalde de dochter een zelfverdedigingszwaard tevoorschijn en hakte zijn hoofd in tweeën. Een aangename geur verspreidde zich, licht begon flonkerend te schijnen en een net geklede heer die duidelijk van hoge rang was kwam uit het hoofd van de slang tevoorschijn.

【原文】ひめきみ、かほふりあげて見給ふに、この世ならぬ風情なれば、いつしかおそろしかりしこともわすれはて、れんほのおもひをなし給ふ。【現代語訳】姫君は、顔を上に上げてご覧になると、その男性は、この世の人間とは思われない素晴らしい様子なので、いつのまにか恐ろしい気持ちも、すっかり忘れてしまって、この男性を恋慕う気持ちを起こした。【オランダ語訳】Toen ze doorhad wat er gebeurd was en omhoog keek zag ze een man die dermate indrukwekkend was dat men zou denken dat hij onmogelijk van deze wereld zou kunnen zijn. Voor dat ze het wist was ze haar angst compleet vergeten, en was ze op slag verliefd.

【原文】かくて、くちなはは、また川なみにしづみければ、雲のうへ人は、つりどのにとゝまりて、かたらひふしたまふ。【現代語訳】こうして、蛇は、再び川の波の中に沈んだ

ので、高貴な男性は、釣り殿に残って、二人は、親しく話をし、一緒に共寝をされた。(つまり、結婚したこと。)【オランダ語訳】 Zodoende keerde de slang terug de rivier in en bleef de heer achter op de *tsuridono*. Samen hadden ze diepe gesprekken en bedroefden ze de liefde⁶.

【原文】よるのほとに、十四けんのかりや、すなはちくうてんろうかくとなり、七ちんまんほうみちみちて、さなからせいりやうししん殿のたのしみをえたまふ。【現代語訳】夜の間、一辺が十四間(一間(いっけん)は1.8メートル)の広さのある飯屋は、たちまち宮殿楼閣(高い塔の聳えた立派な宮殿)となり、七珍万宝(珍しい沢山の宝物)に溢れて、姫君は、まるで宮中の清涼殿や紫宸殿にいるかのごとき楽しみを得られた。

【オランダ語訳】 In de avond veranderde deze *tsuridono* in een paleis met een hoge toren gevuld met allerlei zeldzame juwelen. De dochter was vol verwachting en dacht dat ze in een van de paleizen⁷ van de hoofdstad was.

【原文】いつくよりかきたりけん、てんによのことなる女はう、あまた、ひめきみに、みやつかへたてまつり、なにことも、こころにかなはずといふ事なし。【現代語訳】一体どこからやってきたのか、天女のような女性がたくさん、姫君にお仕えなさり、姫君は、どんなことでも、思いがかなわないことは無かった。【オランダ語訳】“ Waar ben ik toch terecht gekomen? ” dacht ze. Er waren vele engelachtige vrouwen die de prinses⁸ dienden. De prinses had geen enkele wens die niet in vervulling ging.

【原文】ひよくれんりのちきりをこめ、かたときもはなれたまはず。【現代語訳】比翼連理の契り(夫婦が翼を並べ、枝を交わすような、極めて親しい契り)を込めて、一瞬でも、二人が離れることは無かった。・・・「姫君と高貴な男性は、夫婦として、非常に仲良く過ごし、少しも離れることは無かった」ということ。【オランダ語訳】 Samen leken ze net tortelduijfjes; er was geen moment dat ze niet samen waren. Met andere woorden: de prinses en haar nieuwe echtgenoot, samen als man en vrouw, waren zeer gelukkig.

【原文】あるとき、ひめきみのたまふやう、『御身いかなる人なれば、かくありかたきさまをあらはし、われにかたらひたまふそや。つゝますかたらせたまへ』ときこゆれば、【現代語訳】あるとき、姫君は、次のように、その男性にお尋ねになった。「あなたは、どういう人で、このように素晴らしい様子を実現させ、私に求婚なさったのか? 隠さずに、私にお話してください。」【オランダ語訳】 Op een gegeven moment vroeg de prinses als volgt aan haar echtgenoot: “ Wat voor een heer ben jij dat jij op deze geweldige manier aan mij een huwelijksaanzoek hebt gedaan? Vertel het me zonder iets te verbergen. ”

6 Hier wordt ook bedoeld dat zij daarna getrouwd zijn.

7 Letterlijk wordt verwezen naar de Seiryōden 清涼殿, ofwel de Shishinden 紫宸殿.

8 Vanaf het moment dat de dochter bij de slang is wordt naar haar verwezen als *himegimi* 姫君 (prinses).

【原文】『いまはなにをかつゝむへき。われはこれ、てんしやうにすむあめわかみこといふなり。されは、こゝろさしのせつなる事にひかれて、かりににんかいにくたり、おほえすちきりをこめ侍ること、あさからぬためしなり。【現代語訳】その男性は、次のように言った。「今は、何を隠そうか。私は、天上世界に住む天稚御子（あめわかみこ）という者である。それで、あなたの志が優れていることに心が魅せられて、少しだけ人間世界に下り、あなたと契りをこめたのは、前世からの深い約束があるからです。【オランダ語訳】 Haar echtgenoot antwoordde als volgt: “ Wat zou ik nou moeten verbergen? Ik ben Amewakamiko en ik woon in de hemel hierboven. Ik voelde me aangetrokken tot jouw alles overtreffende vastberadenheid. Ik ben maar heel even afgedaald naar de mensenwereld. De reden dat wij nu verbonden zijn is omdat wij in een vorig leven elkaar een grote belofte hebben gedaan.

【原文】されは、いつまでか、つたなきくに、すむへきにもあらず。いまはてんじやうにかへらんとおもふなり。七日すきは、又まいりあふへきなり。【現代語訳】そうであるから、いつまでも、つまらない国（つまり、地上世界のこと）に私は住むべきではない。また七日過ぎたら、私は帰って来てあなたに逢いましょう。【オランダ語訳】 Omdat ik uit de hemel kom zal ik niet lang in de mensenwereld kunnen blijven. Als er zeven dagen verstreken zijn zal ik terugkeren en jou komen ontmoeten.

【原文】「これこそわすれかたみにのこす」とて、いつくしきからうと、一つとりいたし、「かまへて、このふたあけたまふなよ。もしこのふたひらき給は、ひぎやうじざいのくもたへて、二たひ下ることあるへからず。【現代語訳】「これを忘れ形見として残す」といって、美しい唐櫃からびつを一つ取り出して、「決して、この唐櫃ふたの蓋を開けなさるな。もし、この蓋を開けなされば、飛行自在ひぎやうじざいの雲（自由に飛ぶことができる雲）が消えてしまい、二度と私が天から下ることはあるまい。【オランダ語訳】 Ik laat dit achter als een aandenken. ” zei Amewakamiko. Hij pakte een *karapitsu*⁹ en zei nadrukkelijk: “ Open deze *karapitsu* absoluut niet! Als je deze opent zal de vliegende wolk verdwijnen en zal ik nooit meer vanuit de hemel kunnen afdalen.

【原文】ちきりふかくましまさは、あまぢはるかにたつねたまへ」とて、たちわかれんとし給へは、【現代語訳】もし私とあなたの契りが深いものであるならば、あなたは天への道をはるばると私を尋ねて来なさい。」と言って、天稚御子あめわかみこが姫君と別れようとしたので、【オランダ語訳】 Als er werkelijk een sterke band is tussen ons zal jij helemaal tot aan de hemel komen om mij op te zoeken. ” Amewakamiko probeerde afscheid te nemen van de prinses.

【原文】ひめきみ、「こはなさけなきおほせかな。ちよも八ちよもかはらしとこそおもひしに、あさはかなしささめこと、うらみてもあまりあり」とて、御たもとにすがりつき、なみたをなかしたまへは、【現代語訳】姫君は、「これは情けないお言葉ですよ。二人の仲

9 Een Chinese kist met 6 poten.

は永遠に変わるまいと思っていたのに、浅はかなお言葉、幾ら恨んでも、恨みが残ります」と言って、天稚御子の御袂あめわかみこ おんたもと すがに縋りついて、涙を流したので、【オランダ語訳】“Dat zijn wel erg betreurenswaardige woorden. Ik dacht dat onze relatie voor eeuwig onveranderd zou blijven. Wat doe je me aan met deze gevoelloosheid?” zei de prinses terwijl ze zich vastgreep aan Amewakamiko’s kimono en de tranen over haar wangen rolden.

【原文】「いやとよ、こゝろのかはるにあらず。また、ともないかへるみちにてもなし。御おしはかりもあるへし」とて、たちいて給ふとみえしかは、【現代語訳】「いいえ、私の心が変わったのではありません。(つまり、私のあなたへの愛は変わりませんということ。) また、私が帰る道は、あなたを連れて帰ることはできない道です。どうぞご理解ください。」と、天稚御子は言って、出発なさると思われた。【オランダ語訳】“Nee, mijn gevoelens voor jou zijn niet veranderd. De weg die ik naar huis neem is er een waarbij ik jou niet mee kan nemen. Neem hier alsjeblieft geen aanstoot aan.” luidden zijn laatste woorden voor zijn vertrek.

【原文】川のおもてに、しうんたつて、天人をんかくをそうし御むかへにまいりければ、こくうにあからせたまひけり。【現代語訳】川の水面に紫色の雲が沸き起こって、天人が音楽を演奏して天稚御子をお迎えにいらしたので、天稚御子は、空にお昇りになった。

【オランダ語訳】Vanuit de rivier steeg een paarse wolk op. Muziek spelende engelen kwamen Amewakamiko tegemoet en samen met hen steeg hij op naar de hemel.

【原文】さるほとに、ちやしやふうふは、かゝる事とは夢にもしらて、「いまは、や、ひめきみむなしくなりぬらん。じやしんとられて、いつくへかまよひけん。」と、なきあかしたまへは、【現代語訳】一方、長者夫婦は、このような事(姫君と天稚御子が出逢い、結婚して幸せに暮らしていたが、天稚御子は天上に帰ってしまったこと)とは全く知らないで、「今はもう、姫君は、死んでしまったであろうか。蛇に捕まって、どこかで迷っているだろうか。」と、一晚中泣いて過ごした。【オランダ語訳】Ondertussen wisten de ouders van de prinses nergens iets vanaf en vroegen zij zich al huilend af: “Onze dochter zal misschien al dood zijn. Of is ze misschien nu ergens aan het rondzwalen?”

【原文】二人のむすめもともに、涙をなかしけるか、「こゝにてなげきあかしたまふとも、かひあるへきことならねは、みつから、かの川はたにまいり、いかになりたまふを見てこそまいらめ」とて、【現代語訳】二人の娘も、一緒に涙を流したが、次のように言った。「ここで夜の間ずっと嘆いていても甲斐がないので、自分たちが、あの川岸に行つて、妹がどうなったか見て来ましょう」と。【オランダ語訳】De twee andere dochters huilden ook en zeiden: “We hebben er niets aan als we de hele avond aan het treuren zijn. Laten we terug naar de rivieroever gaan en kijken wat er met ons zusje is gebeurd.”

【原文】夜のあるをまち、いそきくるまをとゝろかし、二人もろともに、ありしところへゆきたまへは、【現代語訳】二人の娘は、夜が明けるのを待って(朝になったら)牛

車を走らせて、妹が居たところへ行きました。【オランダ語訳】De twee zussen wachtten tot de volgende ochtend, stapten toen in een ossenwagen en gingen naar de plaats waar ze hun zusje achtergelaten hadden.

【原文】にはにはきんきんのいさごをしき、しつほうをちりばめ、くうてんろうかく、たまのきさはし、さなから、ごくらくじやうどもかくやおほえて、「こはいかに、ゆめにみちゆくこゝちして、うつゝとはおほえず。【現代語訳】庭には金銀の砂を敷いて、七宝をちりばめて、宮殿楼閣、玉の階は、まるで、極楽浄土もこのようでないかと思われて、「これはどうしたことかと、夢の中で道を通って行くような気がして、現実とは思われない。」と二人は言った。【オランダ語訳】In de tuin lag er goud en zilver, alsof het zand was. Ook lagen er andere prachtige dingen verspreid, waaronder parels en kristal. Het paleis met de hoge toren en de trap van juwelen deed denken aan het paradijs van het Reine Land. “Wat is dit nu? Het is alsof we hier door middel van een droom zijn gekomen, zo ongeloofwaardig is dit.” zeiden ze.

【原文】くるまをさしよせたまへは、ひめ君は、女御・かうゐのこことにて、あまたのうへわらにはかしつかれて、たゝうちしほれて、物おもひたるふせいなり。【現代語訳】二人の娘が、牛車を姫君の宮殿に寄せなさせて、(宮殿に入ると)、姫君は、女御や更衣(後の身分。皇后・中宮・女御・更衣の順)のようであって、たくさんの侍女に大切にされていたが、すっかりしおれて、物思いに耽^{ひび}っている様子である。【オランダ語訳】Ze lieten de ossenwagen stoppen bij het paleis en toen ze naar binnen gingen zagen ze hun zusje die goed verzorgd werd door haar dienaren. Hun bezorgdheid verdween als sneeuw voor de zon.

【原文】二人のひと人、うれしきにもなみたさきたちて、ありしうき事ともをかたり、なくさみ給ふ。【現代語訳】二人の娘は、うれしさよりも、姫君が無事だったことでうれし涙が先に溢れて、今まで姫君のことを心配していたことを話して、姫君を慰めなさせた。

【オランダ語訳】De twee zussen barstten van blijdschap in tranen uit omdat ze zó blij waren dat hun zusje ongedeerd was. Ze werden getroost door hun zusje en vertelden hoe ongerust ze waren geweest.

【原文】ひめきみは、わかれしすかたの身にそひて、つやつや物ものたまはねは、二人の人々、「かやうにめてたきさいはひのうへ、なにかおもひのましますそや。うらやましのひめきみや。われわれこそあねなれは、このさいわひにあふへきものを」と、ねたむこゝろもおほかりけり。【現代語訳】姫君は、別れた天稚御子の姿が身を離れず、少しも物をおっしゃらないので、二人の人々は、次のように言って、姫君に対してひどく嫉妬した。「このような目出度い幸福の上に、いったい何の不満がおりなのか。うらやましい姫君だ。私たちこそ、姉であるから、この幸せに出遭うべきだったのに。」【オランダ語訳】De prinses sprak alleen maar over Amewakamiko die haar voor was gegaan naar de hemel. De twee zussen waren verschrikkelijk jaloeers en zeiden: “Hoe kan je nou ontevreden zijn

met zo'n geweldige ontmoeting? Omdat wij jouw zussen zijn zou ons ook een dergelijke ontmoeting toe moeten komen. ”

【原文】「ここに、またうつくしきはこ一つあり。このうちこそゆかしけれ」とて、ふたをあけんとしたまへは、ひめきみ、「それこそ、いみふかきはこなれは、たやすくあけん事こそ、おそれなれ。」とて、しばしばと、め給へとも、【現代語訳】姉二人は、「ここに、また美しい箱が一つある。この中を見たいものだ」と言って、箱の蓋を開けようとなさった。すると姫君は、次のように何度も言って、姉が箱を開けるのを止めさせようとした。「その箱は深い意味がある箱であるから、気楽な気持ちで開けてしまうことは、恐ろしいことです。」【オランダ語訳】De zussen merkten de *karapitsu* op en zeiden tegen elkaar: “Hier staat een prachtige *karapitsu*, wat zou hier in zitten?” Toen ze deze probeerden open te maken trachtte de prinses hen tegen te houden en zei ze tegen hen keer op keer: “Deze kist heeft een diepe betekenis en daarom mag je deze absoluut niet zomaar open maken!”

【原文】「なにのさばかりがあるへき。いかばかり、うつくしき物の、いりてはんへらん。」とて、ふたをしあけて見たまへは、らんじやのにほひのみ、かうはしくして、いりたるものはなかりけり。【現代語訳】しかし、二人の姉は、次のように言った。「何の不都合のことがあろうか。どんなに美しいものが入っているだろう。」そして、彼女等は、箱の蓋を開けると、蘭麝の匂い（麝香鹿の香りで、高級な香りとされる）のみ、香ばしく薫って、入っているものは無かった。【オランダ語訳】De twee zussen zeiden: “Wat zou er nou kunnen gebeuren? Wat voor een prachtig voorwerp zal hier wel niet in zitten!” Toen ze de *karapitsu* open maakten kwam er een heerlijke geur¹⁰ opzetten en dat wat er in de *karapitsu* zat was verdwenen.

【原文】「さらは、とくとくふたをしたまへ。」とありけれとも、そこをはらひてみたまへは、うちより、うす雲たちのほりて、こくうへとあかるとみえければ、くうてん・らうかくも、みなもとのことくのつりととなり、せいし・くはんぢよも、きえうせて、まことにゆめのさめたることくにて、夜はやうやうほのほのとあけにけり。【現代語訳】姫君は、次のように言った。「御覧のように、何も無いのですから、すぐに蓋を閉めてください。」しかし、姉二人は言うことを聞かずに、箱の底を払ってみると、内側から、薄い色の雲が立ち昇って、空へ上がって行くように見えた。すると、宮殿や楼閣も、みな元のような釣殿に変わり、青侍（貴族に仕える身分の低い侍）や官女（宮仕えの女性）も、消えていなくなり、まったく夢が醒めたようで、夜もようやくほのぼのと明けた。

【オランダ語訳】De prinses zei het volgende: “Zoals jullie kunnen zien zit er niets in, dus sluit de *karapitsu* maar weer alsjeblieft.” Echter, zonder te luisteren rijkten de twee zussen dieper in de kist. Toen ze dat deden, kwam er een doorzichtige wolk opstijgen die leek alsof hij weg zou vliegen. Het paleis veranderde weer terug naar de *tsuridono* die het voorheen was, de dienaren verdwenen, en alsof de prinses van een droom wakker werd brak de vol-

10 Een geur van orchideeën en muskus, destijds gezien als een geur van uitmuntende kwaliteit.

gende ochtend aan.

【原文】いたはしや、ひめ君は、たゝほうせんとあきればはて、「いまゝて、またくる七日をまちけるに、なさけなくも、ひぎやうのくものきえさせたまふかなしさよ。けにや、ろせいが見し、いそちの夢のたのしみ、たゝねふりのうちそかし、これにんけんのうみむじやうをしめし給はん、ほとけのはうへんとおほえたり。かゝるはかなきうき世になからへ、なにをたのしみ、なにをうれふへきや、こんぐしやうとのいちなみこそ、まことのみちともなるへき」と、おもひさためてましましければ、【現代語訳】可哀想に、姫君は、ただ茫然として呆れ果てて、次のように決心した。「今まで、天稚御子がやって来る次の七日を待っていたが、情けないことに、飛行の雲が消えてしまった悲しさよ。本当に、盧生（唐の開元七年に、盧生という人物が、邯鄲の街で、道士呂翁の枕を借りて、一生の栄華の夢を見たが、目が覚めると一炊の間の出来事であったという中国の故事の主人公）が見た人生五〇年の夢の楽しみは、ただ一眠りの間のことであった。これは、人間の有為無常（人間の生まれ滅びることの無常）を示しなせる仏の方便（人々を救い導く巧みな手段）と思われまふ。このように儚い憂世に生きながらえ、何を楽しんで、何を心配すべきか。欣求浄土の嘗み（極楽往生を喜び求める修行）こそ、まことに人生の道であろう。」と思ひ込んでいたので、【オランダ語訳】De arme prinses stond perplex en besloot: “Ik heb tot nu toe gewacht op de volgende keer, over zeven dagen, dat Amewakamiko weer terug zou komen, maar tot mijn spijt is de vliegende wolk nu verdwenen. Het leven zo goed als een droom waar ik zo naar uitgekeken heb is in slechts één nacht afgelopen. Dit is de les van de Boeddha die de oneindigheid van het leven aan mij toont. Waar moet ik mijn plezier vinden, en wanneer moet ik mijn zorgen uiten in deze korte onvoorspelbare mensenwereld? De weg van het aanbidden van de Boeddha om herboren te worden in het Reine Land, dát is de weg van het leven.”

【原文】二人のあねきみ御らんして、「いかなれば、ふしきにめてたき御いのちをなからへ、うらみかほにみえ給ふそや。ちゝはゝのおもひにしつみてまませは、とくかへらせたまひて、みゝえんとはおほしめさすや。」とて、【現代語訳】二人の姉君は、妹の姫君をご覧になって、次のように言った。「どうして、不思議に目出度いことに、御命を長らえたのに、あなたは、恨むような顔に見えるのか。父母が悲しみの思いで、沈んでいらっしゃるから、すぐにお帰りになって、父母にお目にかかるうとはお思いにならないのか。」

【オランダ語訳】De twee zussen keken naar hun zusje, de prinses, en spraken als volgt: “Waarom maak je je alleen maar druk over die wonderbaarlijke ontmoeting, terwijl je wel dood had kunnen zijn? Waarom komt het niet in je op om, omdat vader en moeder bedroefd zijn, direct naar huis te gaan en je aan hen te tonen?”

【原文】ふししつみてましますひめ君を、いたきくるまに、たすけのせまつり、父はゝのまへにまいり給ふ。【現代語訳】二人の姉は、横になって悲しみに落ち込んでいらっしゃる姫君を抱いて、牛車に二人で助けて乗せて、父母の前に連れて行きなされた。【オランダ語訳】De twee zussen omhelsden de prinses die van bedroefdheid in elkaar was gezakt,

hielpen haar in de ossenwagen en namen haar mee naar hun ouders.

【原文】「されは、うら嶋か七世のまこにあふたるこゝちして、こよひ一夜はちよをあかすよりも、ながかりけり。」とて、いだきつきてよるこひ給ひ、「いかに、いかに」とのたまへとも、たゝうちしほれておはしけり。【現代語訳】父母は、次のように言った。「私たちがお前に再会できたのは、まるで、浦島太郎が、七代後の子孫に遇ったような気持がして、今夜一晩は、千日の夜を過ごすよりも長かったことだ。」さらに、父母は、続けて次のように言った。「昨夜はお前は）どうだったのだ。どうだったのだ。」しかし、姫君は、（何も答えずに）ただ、しょんぼりしていらっしやった。【オランダ語訳】Daar aangekomen zeiden de ouders: “Dat wij je nu weer terug kunnen zien is net alsof wij onze verloren dochter weer hebben teruggekregen. Deze avond was voor ons nog langer dan de avond van de langste dag in het jaar.” Vervolgens vroegen ze: “Hoe was gisteravond, hoe was gisteravond?” Maar de prinses was erg verdrietig en gaf geen antwoord.

【原文】その日もやうやうくれければ、ひめきみは、ひとまところにひきこもり、きぬひきかつきてふしたまへとも、いをねもこゝろにいらされは、【現代語訳】その日もやっと暮れたので、姫君は、一部屋に閉じこもって、衣を被^{かぶ}って、横になられたが、少しも寝られなかった。【オランダ語訳】Ook deze dag liep tegen zijn einde aan, en de prinses, die zich had opgesloten in haar kamer, kon geen oog dicht doen.

【原文】ありし夢人の御おもかけの身にそひて、こゝろもそらにあくかれ、たへてなからふへきならねは、【現代語訳】姫君は、今まで一緒に居た夢のように出逢った人（天稚御子）の面影が身から離れず、心も浮わつて憧れ、これ以上、生きながらえることも出来そうになかった。【オランダ語訳】De prinses bleef maar denken aan en verlangen naar de man waar ze slechts één dag, alsof het een droom was geweest, mee samen had kunnen zijn. Ze voelde zich alsof ze zo niet meer verder kon leven.

【原文】「よしいつはりなりとも、おほせにまかせてたつね見はや」とおほしめし、ちゝにもはゝにも、しらせたまはず、つねのすみかを、たちいてたまふか、【現代語訳】姫君は、次のように思った。「たとえ偽りであっても、天稚御子のお言葉に任せて、天稚御子を尋ねてみよう」と。そこで、父母に知らせずに、いつも住んでいらっしやる住居を、出ようとされた。【オランダ語訳】De prinses dacht: “Ook al is het misschien niet mogelijk, laat ik de laatste woorden van Amewakamiko geloven en hem proberen op te gaan zoeken in de hemel.” Daarop was ze van plan om, zonder ze dat haar ouders zou laten weten, het huis waar ze altijd gewoond had te verlaten.

【原文】いかになかせ給はんとおもふにつけて、一しゆのうたをよみをき給ふ。「思ひきや うき玉のをゝ なからへて むすほゝれぬる なけきせんとは」【現代語訳】その時に、姫君は、「父母がどれだけお嘆きになるだろう」と思って、一首の歌を詠んで残しなされた。思っただろうか。辛い命を（蛇に取られることもなく）生き長らえて 心が

これほど塞いでしまう 嘆きをするとは【オランダ語訳】Op dat moment bedacht ze zich: “Hoe bedroefd zullen mijn ouders wel niet zijn...” en liet ze een gedicht achter. Wie had gedacht dat, ondanks dat ik niet door de slang vermoord ben, mijn wil om te leven zou verdwijnen, en ik zó bedroefd zou zijn.

【原文】かやうにかきとゝめ、きちやうにむすひつけ、そゝろにうかれいて給ひ、【現代語訳】このように歌を書いて残し、几帳に結び付けて、どこに行くというあてもなく浮かれたように家を出なされた。【オランダ語訳】Ze bond dit gedicht aan een kamerscherm, en zonder verdere aanwijzingen achter te laten waar ze heen zou gaan, verliet ze het huis.

【原文】かの河のほとりにたゝすみ給ふに、みきはのまつはものさひしく、よせくる浪もおとすこく、いつくをそこともおほえぬに、川上にあたりて、ともし火のかすかにみえければ、それをたよりにたゝひとり、たとるたるとゆきたまふ。【現代語訳】例の河の辺りに姫君が佇みなされると、水際の松は、寂しそうで、寄せてくる浪も、音がすごくて、どこがそこかとも分からない暗闇であったが、川上に灯がかすかに見えたので、それを頼りに、たった一人で、わからない道を迷いながら尋ねて行きなされた。【オランダ語訳】De prinses ging terug naar de rivier en daar zag ze een eenzaam uitziende pijnboom. Toen ze dichterbij kwam begonnen de golven lawaai te maken en zag ze plotseling in de verte een lichtbron. Ze ging alleen op een onbekende weg op onderzoek uit.

【原文】ゆふかほをの花さきみたれ、いろかもえならすみえければ、しはしたちより給て、「ちきりしは いかにもなしき ことのはの 花なつかしき 君の夕かほ」【現代語訳】そこは、夕顔の花が咲き乱れ、花の色も、香りも、この上なく素晴らしく思われたので、姫君は、しばらくそこへ立ち寄って、次のように歌を詠んだ。「あなたのお約束は、どれだけ空しい 言葉であっても、夕顔の花はとても魅力的で、あなたの夕方見たお顔を思い出します。」【オランダ語訳】Daar gekomen zag ze maanbloemen in bloei waarvan de kleuren en geuren wonderbaarlijk waren. De prinses kwam dichterbij en las als volgt een gedicht op. Onze belofte, hoe leeg dan ook, al zijn het maar woorden, deze maanbloemen zijn zo mooi dat ik jouw gezicht, dat ik op die avond zag, herinner.

【原文】と、うちなかめたまへは、そことなく、一むら、たちのほるを見給て、「君かすむ、あまちときけは、なつかしや、けふりとなりて、あふよしもかな」【現代語訳】姫君が、歌を詠みなされると、どこからともなく、一叢の煙が立ち上るのをご覧になって、「あなたが住んでいる 天の道と聞くと、懐かしいことだ。私は煙になって、あなたと逢う方法がないかなあ」【オランダ語訳】De prinses zag na het oplezen ergens rook opstijgen en sprak het volgende gedicht uit. Waar jij woont, als ik hoor van die hemelse weg, dan verlang ik daar naar terug, als ik toch maar rook zou kunnen worden, zou er dan echt geen manier zijn om jou te ontmoeten?

【原文】とて、そらをのみなかめておはしければ、かのけふり、姫君のまへにちかつき、

をのつから、こくうにあからせ給ふ。「さてはちきりたへせぬものかは」と、たのもしくこそおほしけれ。【現代語訳】姫君は、空をばかり眺めていらっしやると、例の煙が、姫君の前に近づいて、(姫君を乗せて)、自然に空へお昇りになった。姫君は、次のように言っ
て、頼もしく思われた。「それでは、私と天稚御子の間は、契りが絶えていなかったのだ。」【オランダ語訳】De prinses was naar de hemel aan het staren toen de rook plotseling dichtbij kwam en haar plotseling de lucht mee in nam. De prinses zei opgelucht: “ Onze belofte was dus niet verbroken! ”

【原文】おりふし、しつめとも、たちすゝみてありけるか、これをみて、「天人のあまくたり、たゝいま天上にあからせ給ふ事のありかたさよ。」とて、あやめもあはず、まほり給けり。【現代語訳】ちょうど、賤しい身分の女性たちが、涼んでいたが、これを見て、「天人が天から天下り、いま、天上に昇りなさることの有り難いことだよ。」と、彼女らは言っ
て、一生懸命に見つめた。【オランダ語訳】Engelen van lagere rang zagen dit gebeuren en zeiden al starend: “ Dat een hemeling neerdaalt, en vervolgens nu iemand van de mensenwereld weer opstijgt, dat wij dat mogen meemaken is iets waar wij dankbaar en blij om zijn ”.

【原文】さるほとに、やうやうけふりあつたちのほり、むらさきのくもとなり、あまちはるはると行ほとに、【現代語訳】そうしているうちに、だんだんと煙が厚く立ち上って、紫色の雲となって、天の道を、はるばると姫君は、進んで行った。【オランダ語訳】Ondertussen werd de rook steeds dikker totdat het zich tot een paarse wolk gevormd had, en vervolgde de prinses hiermee haar weg naar de hemel.

【原文】人かいも、はやとをくなりぬれは、雲一むらのうち、ひかりさして、かぶりきたる人一人あり。【現代語訳】人間世界も、早くも遠くなってしまうと、雲の ^{ひとかたまり}一塊 の中で、光が輝いて、冠かんむりを付けた人が一人いた。【オランダ語訳】De mensenwereld was al snel ver van haar verwijderd. Vanuit een wolkenveld begon een licht te schijnen, en verscheen er een gedaante met een kroon op zijn hoofd.

【原文】『さては、はや天上なるらん』と、うれしくおほしめし、かのくもにのりうつり、『あめわかみこのゆくゑや、しろしめしけん』と、とひたまへは、【現代語訳】姫君は、「それでは、もう天上であろう」と、嬉しくお思いになった。そして、その雲に乗り移って、次のように尋ねた。『あめわかみこの行方を、ご存じないですか。』と。【オランダ語訳】“ Dit zal dan wel de hemel zijn ” dacht de prinses verblijd. Ze stapte op de andere wolk en vroeg: “ Weet u de weg naar Amewakamiko? ”

【原文】こたへていはく、「ここはまたにんかいにちかきところなれば、さやうの人はいまてんのうへにこそおはすなれ。われは、夕みやう星とて、またよひにせかいをてらすほしなり。」とて、雲にのほりて、すき給ふ。【現代語訳】その者は、答えて次のように言った。「ここはまだ人間世界に近いところであるから、そのような人は、もう一層上の天

にいらっしやるのである。私は、夕明星と言って、まだ宵の時間に世界を照らす星である。」そして、その星は、雲に乗って、通り過ぎなされた。【オランダ語訳】Het antwoord luidde: “ Deze plaats is nog dicht bij de mensenwereld; degene die u zoekt bevindt zich een niveau hoger in de hemel. Ik heet Yūakariboshi en ik ben de ster die de wereld verlicht in de late uren van de dag. ” Na deze woorden uitgesproken te hebben stapte hij op een wolk en vervolgde hij zijn weg.

【原文】雲にうつり、「しかしか」と、とひ給へは、「これは、はうきほしとて、世のわざはひをしめし、しゅじやうのきつけうをしるほしなれは、みなあくしやうとて、つねはかくれ侍るなり。いかてか、あめわかみこのおはしますでんへは、いたらん」とて、うちとをりぬ。【現代語訳】姫君は、別の雲に移り、「然々」と、尋ねなされると、「私は、彗星と言って、世の禍を示し、人々が吉凶を知る星であるから、人々が皆、「悪星」と言って、いつもは、姿を隠しているのである。どうして、天稚御子のいらっしやる天へ行くことがあろうか。」と言って、通り過ぎた。【オランダ語訳】De prinses stapte weer op een andere wolk. Daar luidde het antwoord: “ Ik heet Hōkiboshi, ik sta voor het ongeluk in de wereld. Ik ben de ster die de mensen hun gunstig- en ongunstigheid laat weten. Om die reden noemt men mij Akuboshi¹¹ en verberg ik altijd mijn gedaante. Waarom wilt u naar de hemel waar Amewakamiko zich bevindt? ”. Hierna vervolgde hij zijn weg.

【原文】さてまた、そこをすきて、くものうち、そこはかとなく、ひかりければ、「これなん君のめされけん。」と、のりうつりみ給に、いつくしき、てんとうし七人のり給ふ。「この人々のりに、あめわかみこやましますらん」と、のたまへは、「われわれは、これすまるほしとて、かやうになみあて、ひとりもかけてはかなはぬ身なれは、外の雲にのる事なし。いまてんのうへにこそ、ありがたき人はおはしける。」とて、ゆきすきぬ。【現代語訳】さてまた、そこを過ぎて、雲の中が、ぼんやりと光ったので、「これに天稚御子がいらっしやるだろうか」と、姫君が乗り移ってご覧になると、美しい天の子供たちが七人乗っていらした。「この人々の乗っている中に、天稚御子はいらっしやいますか。」と、おっしゃると、「我々は、昴星と言って、このように並んでいて、一人でも欠けてはならない身であるから、外の雲に乗ることはありません。もう一層上の天にこそ、有り難い人はいらっしやいます」と言って、昴星は通り過ぎた。【オランダ語訳】Onderweg, verderop in de wolken scheen er een klein licht. De prinses dacht: “ Hier zal Amewakamiko wel eens kunnen zijn ”. Toen ze op het punt stond om op die wolk over te stappen waren er zeven mooie engelen. “ Is Amewakamiko hier onder deze hemelingen aanwezig? ” vroeg de prinses. “ Wij, op deze volgorde, zijn de Subaruboshi. Wij zijn altijd samen en bevinden ons nooit op een wolk van buiten. Degene van uitzonderlijk hoge rang die u zoekt is in de hemel van een niveau omhoog. ” luidde het antwoord, en ze gingen verder op hun weg.

【原文】ひめきみも、「あらあさましや。みつからにんけんの身として、やことなき雲の

11 Deze bijnaam betekent letterlijk vertaald: slechte ster.

上人に夢のちきりをこめなから、そのなこりを忘れかね、したひたてまつるとも、いかて二たひ、まみえおはしまさん。」と、なみたとともに、うかれ給ふ。【現代語訳】姫君も、『ああ、浅ましいことだ。自分は、人間の身でありながら、身分の高い雲の上人に契りを込め、その名残を忘れることができず、慕い申し上げているが、どうして再びお目にかかることができようか。』と、涙と一緒に、めあてもなくふらふらなされた。【オランダ語】“ Ah, wat spijtig. Ik, als mens, heb een band geschapen met een hemeling van hoge rang en kan dit maar niet vergeten. Ik spreek hier mijn verlangen uit; hoe zou ik Amewakamiko toch nogmaals kunnen ontmoeten? ” zei de prinses moedeloos terwijl de tranen van haar wangen rolden.

【原文】また、たまのこしにのりたるとうしにあひ給ひ、「あめわかみこのありかをしろしめされてさふらは、みつからにをしへたべ。」とて、なきたまふ。【現代語訳】また、姫君は、玉の輿に乗った少年に会いなされて、「天稚御子の居場所をご存じならば、私に教えてください。」と言って、泣きなされた。【オランダ語訳】Enige tijd later kwam de prinses een jonge man in een mooi versierde draagkoets tegen en vroeg “ Als u weet waar Amewakamiko zich bevindt, vertel het mij dan alstublieft. ” en ze begon weer te huilen.

【原文】「あらいたはしや。これより水を天をこえ、こんこんりの地にたまをみがき、にしきをかさりたるところこそ、みこのすみ給ふ天しやうなり。」とをしへ給ふ。【現代語訳】「ああ可哀想に。ここから、水天を超えて、金銀瑠璃の地に真珠を磨き、錦を飾ったところが、天稚御子が住みなさる天上世界である。」と、その少年は、姫君に教えなされた。【オランダ語訳】De jonge man zei tegen haar “ Ah, wat verschrikkelijk voor u! Steekt u eerst de Melkweg over. De plaats waar Amewakamiko woont, is daar waar de grond goud, zilver, en azuurblauw¹² kleurt, en gedecoreerd is met parels en brokaat. ”

【原文】ひめ君なのめならずおほしめし、「御身いかなる人なれば、我をあはれみて、かやうにしへ給ふそや。」【現代語訳】姫君は、非常に嬉しくお思いになって、次のようにお尋ねになった。「あなたは、どういう人であって、私を憐れんで、このように、教えてくださいませんか。」【オランダ語訳】De prinses was erg verheugd door deze aanwijzing en vroeg: “ Wat voor een geweldig persoon bent u dat u medelijden heeft met mij en mij dit vertelt? ”

【原文】「我は、これあかつきのみやうじやうとて、五かうの天にをよふ時、日かげにさきたつて、三がいをてらすほしなり。御身わかために、あかつきことのつとめ、おこたらず、いのりたまひしに、こころさし、いま又そのほうをんに、をしへ侍るなり。」とて、なを念比にかたり給そ、ありがたき。【現代語訳】「私は、暁の明星【明けの明星、金星のこと】と言って、夜明けが天まで達する時に、太陽に先立って、三界（全世界）を照らす星である。あなたは、私のために、暁ごとの修行を怠らず、祈りなされたので、その志に対する報恩として、教えるのだ」と言って、なお親しく姫君に語りなされるのは、有り難い

12 Letterlijk wordt hier verwezen naar de kleur van de lapis lazuli; een edelsteen.

ことだ。【オランダ語訳】“ Ik ben de planeet Venus. Als het ochtendlicht de hemel bereikt ben ik de ster die eerst de zon, en dan de wereld verlicht. Omdat u altijd voor mij bidt, zonder ook maar één ochtend te missen, is de wilskracht die dat vereist mijn reden om u als dank te vertellen waar Amewakamiko is. ”

注1, 勝俣隆「ライデン民族学博物館蔵『たなばた』の翻刻並びに解題(『長崎大学教育学部紀要 人文科学』1~15頁, 80号, 平成26年3月)の翻刻による。

注2, ルーク・ナス氏とホーツン・タデウス氏は, 2013年10月から2014年9月まで, 国費留学生, 並びに大使館推薦留学生として, 勝俣の許で, 日本の古典文学を学んだ。本稿は, その留学中に協力して行ったものである。現在, ルーク氏ホーツン氏共にオランダ国ライデン大学人文科学部四年生で, 専攻は日本語・日本文学である。

Luuk Nass en Tadeusz Gootzen hebben vanaf oktober 2013 t/m september 2014 met een beurs van het Japanse ministerie van onderwijs, onder begeleiding van dr. Katsumata Japanse klassieke literatuur gestudeerd. Deze publicatie is tot stand gekomen uit onze samenwerking. Momenteel zijn Luuk Nass en Tadeusz Gootzen vierdejaars studenten Talen en Culturen van Japan aan de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden.